

Pasient- og brukerrettighetslovutvalget

Saksbehandler, innvalgstelefon

Thomas Kleppe, 71 25 85 32

Digitalt via utvalgets nettside

Innspill til pasient- og brukerrettighetslovutvalget

Statsforvalteren i Møre og Romsdal viser til muntlig innspillsmøte med statsforvalterembetene den 22. mai 2026 i anledning Pasient- og brukerrettighetslovutvalgets arbeid med en utredning (NOU). Vi takker for den systematiske og transparente muligheten Statsforvalteren har fått til å komme med innspill. Vi ga muntlige innspill i møtet, og lovet å sende innspillene skriftlig i etterkant. I tillegg legger vi til et par ytterligere innspill.

Vi gir ikke en overordnet tilbakemelding, men gir i stedet tilbakemelding på flere særlige temaer som dere gjerne kan se nærmere på. Dette er en sammenstilling av innspill fra våre medarbeidere som arbeider med helse- og omsorgslovene i dag. Tilbakemeldingen er ikke gitt i en bestemt rekkefølge.

Nærmeste pårørende

Ingen kvalitetssikring av "nærmeste pårørende" etter pasient- og brukerrettighetsloven (pbrl) § 1-3 bokstav b til voksne personer som mangler samtykkekompetanse/beslutningskompetanse. Vi mangler et effektivt "voksenvern" i Norge. Se et nylig eksempel her: [Fanget av far – Buskerud](#).

Klageretten til foreldre

Klageretten i § 4-4 tredje ledd om helsehjelp til barn etter samtykke fra én av foreldrene, liten praktisk betydning? I Møre og Romsdal får vi svært få klager på beslutninger om helsehjelp fra en forelder etter pbrl. § 4-4 tredje ledd. De vi får er gjerne lenge etter at helsehjelpen er ytt eller igangsatt. Evt. tilsynsmessig oppfølging mer hensiktsmessig? Vi ønsker å presisere at det er *klageretten*, ikke selve plikt/rett til å legge til rette for reell foreldremedvirkning som vi kommenterer.

Virksomhetenes plikt til egen kvalitetsforbedring

Det kan være hensiktsmessig med ytterligere presiseringer i pbrl. § 7-4 om virksomheters plikt til egen kvalitetsforbedring, uavhengig av hvordan en anmodning om tilsyn følges opp av Statsforvalteren, jf. Statsforvalterens valgfrihet (metodevalg). Kan bidra til at klagers (urealistiske) forventninger ved anmodning om tilsyn dempes?

Varslingsrett/melderett

Er det unødvendig med en selvstendig varslingsrett (melderett etter 1. juli 2026) for pasient, bruker eller nærmeste pårørende om alvorlige hendelser, jf. pbrl. § 7-6? Dette fordi virksomheten har varslingsplikt for samme hendelse, samt at pasient/bruker/nærmeste pårørende også kan anmode om tilsyn etter pbrl. § 7-4. Dagens § 7-6 åpner også for at pasient/bruker/nærmeste pårørende kan melde om hendelser som ikke faller innenfor meldeordningene. Kan gi urealistiske forventninger, spesielt med to parallelle klage-/meldeordninger for pasient/bruker/nærmest pårørende (pbrl. § 7-4 og § 7-6).

Når er en bolig del av helse- og omsorgstjenesten?

Vi viser til retten til opphold i sykehjem eller tilsvarende bolig særskilt tilrettelagt for heldøgns tjenester, jf. pbrl. § 2-1 e. Sistnevnte kan være en omsorgsbolig med heldøgns omsorg (bemannet bolig eller personalbase i umiddelbar nærhet).

Det trengs et tydeligere regelverk for når et botilbud er nødvendig for at tjenestetilbudet skal være forsvarlig. Vi ser at stadig flere får brukerstyrt personlig assistanse (BPA) i eget hjem, inkludert tjenester på natt, noe som har ført til krav om eget rom til personalet i private boliger. Det har ført til en del uenigheter om hvem som skal betale for at arbeidsmiljølovens krav skal oppfylles. Her kan veiledere med fordel bli bedre.

Videre oppstår det situasjoner det forsvarlighetskrav tilsier flytting til annen bolig. Dette kan i noen tilfeller skyldes utforming eller lokalisering som ikke gir mulighet for å yte visse tjenester, evt. til og med er til hinder for effektiv og nødvendig helsehjelp. Her er det viktig med avklaringer som presiserer pasienten/brukeren sin rett, men også kommunens plikt til å stille med bosted.

Avklaring av ansvarlig kommune

I dag kan kommuner kreve at statsforvalteren avgjør en tvist mellom kommunene om ansvar etter helse- og omsorgstjenesteloven (hol) § 11-1 andre ledd, jf. forskrift om kommunens dekning av utgifter til helse- og omsorgstjenester § 3. Det er kanskje ikke hensiktsmessig å ha denne muligheten gjemt i en forskrift hvor alle andre bestemmelser er opphevet. Til sammenligning er en tilsvarende tvistehjemmel på barnevernsområdet tatt inn direkte i barnevernsloven § 15-4 fjerde ledd. I opplæringslova følger en tilsvarende tvistehjemmel riktignok av en forskrift (opplæringsforskrifta § 21-4), men det er en forskrift som er mye brukt ellers.

Hovedpoenget vårt er at det trengs en tydeligere avklaring rundt oppholdsprinsippet. Et eksempel er flytterundskrivet I-43/99 fra 1999, som ikke er omtalt i nyere lovverk. Et annet eksempel er problemstillinger som kan oppstå som følge av at en kommune (hjemkommune) yter tjenester via en tredjepart lokalisert i en annen kommune (vertskommune), jf. hol. § 3-1 siste ledd. Ikke alle problemstillinger blir løst av rundskriv I-6/2013. F.eks. kan det oppstå uenighet om når en pasient har flyttet fra hjemkommunen til vertskommunen. Det store problemet er når en pasient havner mellom to stoler. I dag er det en kommune i Møre og Romsdal som har stevnet staten på bakgrunn av en slik problemstilling.

Rettigheter ved samhandling

I dag er det en bestemmelse som gjelder rett til nødvendig hjelp fra kommunens helse- og omsorgstjeneste (§ 2-1) og en annen for nødvendig helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten (§ 2-2). Dette gjenspeiler skillet mellom de to nivåene slik det er i dag. Det gjør det lettere/mer oversiktlig dersom en pasient/bruker mener at en konkret rett til tjenester fra ett nivå ikke er ivaretatt.

Dersom man følger opp ideer om et integrert samarbeid mellom kommune og spesialisthelsetjeneste (eks palliative team, FACT), kan det være uklart om retten på nødvendig helsehjelp i det enkelte tilfelle skal utledes fra §§ 2-1 eller 2-2.

Egenbetaling

Uklare regler for egenbetaling i hol. § 11-2 og lite veiledning til egenandelsforskriften <https://lovdata.no/pro/forskrift/2011-12-16-1349> . Gjelder særlig for tjenester i hjemmet og bruk av velferdsteknologi (trygghetsalarmer). Mange kommuner tar betalt for alle trygghetsalarmer, selv der de er nødvendige for å sikre forsvarlig hjelp. Gjelder også for langtids institusjonsopphold, der det bare er gitt ut en bok fra to privatpersoner – og ingen saksbehandlingsveileder. Det er store beløp det gjelder, og beregningene er kompliserte.

Vi viser også til pågående representantforslag om innføring av makspris på egenandeler knyttet til praktisk bistand - [Dokument 8:298 S \(2025-2026\) \(Midlertidig\) - stortinget.no](#).

Samtykke

Med unntak av pbrl. § 4-6a, gjelder samtykkereglene i kapittel 4 kun for helsehjelp. I lovforarbeidene står det at et lignende ulovfestet krav om samtykke gjelder for omsorgstjenester som faller utenfor definisjonen av helsehjelp. Dette framstår som unødvendig komplisert. Helse- og omsorgsdepartementet har tidligere skrevet at det på sikt er behov for å vurdere om disse reglene bør endres til å omfatte alle tjenester innenfor helse- og omsorgstjenesten, se Prop. 90 L (2012-2013) pkt. 7.2.3.3. Er dette noe utvalget kan se på?

Prøving av kommunen sitt frie skjønn

I dag har Statsforvalteren ulik vektlegging av kommunalt selvstyre i prøvingen av det frie skjønn, avhengig av om vedtaket gjelder helsetjenester eller "øvrige kommunale vedtak". Er det en grunn til at vektleggingen skal være forskjellig? Ulik vektlegging gjør det nødvendig å skille skarpt mellom helse og omsorg, noe som kan være vanskelig ved tjenester som har element av begge. Klagebehandlingen blir forenklet (og forhåpentligvis mer effektiv) om prøvingen blir lik, men det må vurderes nærmere ut fra hva som er alternativene.

Pårørendestøtte og omsorgsplikt

Forholdet mellom retten til vedtak om tiltak ved særlig tyngende omsorgsoppgaver i pbrl. § 2-8 og retten til nødvendige helse- og omsorgstjenester i pbrl. § 2-1, kommer ikke så veldig godt fram i dagens ordlyd. I forarbeidene skriver Helse- og omsorgsdepartementet at "[i] enkelte tilfeller vil det også kunne være nødvendig med et slikt tilbud [(på)ørendestøtte] for at kommunen skal oppfylle sitt sørge for-ansvar overfor pårørende uten særlig tyngende omsorgsarbeid," se Prop. 49 L (2016-2017) pkt. 6.3.3.1. Kan det uttrykkes på en eller annen måte?

Omsorgsplikt som foreldre har for mindreårige barn, er en faktor i hva som er særlig tyngende omsorgsarbeid. Med andre ord er det en plikt-kollisjon – skal foreldrene eller kommunen gi omsorg? Plikt-kollisjonen kommer ikke fram i ordlyden, og hvordan den skal løses er ikke så veldig godt definert i gjeldende rundskriv fra 1998. En utfordring i dag er at kommunene i M&R identifiserer omsorgsplikten basert på omsorgsoppgavenes lengde, uten å ha lagt vekt på oppgavenes art (intensitet). Det kunne blitt løst hvis rettstilstanden ble tydeligere framstilt.

HBF hadde laget en oversikt over normalomsorg, som en kunne bruke til å sammenligne med ekstraomsorg, men denne har de nå avpublisert: [Normalomsorg | HBF](#) fordi kommuner skal ha brukt den for å begrense bistand. Dette illustrerer uansett at det er et behov der ute for at det blir

tydeligere hva som er vanlig omsorgsarbeid for barn og når det er mer enn foreldre skal tåle uten å få hjelp. Viktig for mer lik behandling og forutsigbarhet for familiene.

Forholdet mellom omsorgsstønad og statlige økonomiske ordninger via NAV bør avklares nærmere. Pleiepenger er sterkt utvidet etter at rundskriv I-42/98 kom i 1998.

Omsorgsstønad og oppholdsprinsippet

Har man rett til å beholde omsorgsstønad mens man oppholder seg i et annet land i EØS-området? Tilsvarende "NAV-skandalen" som har vært en del oppe i media for en tid tilbake. Dette har ikke kommet på spissen i våre saker, men rettstilstanden bør være avklart. Er det i strid med EØS-retten sin frihet til bevegelse ved korter opphold? Er det i strid med CRPD å ikke støtte personer med omsorgsbehov på (kortvarige) reiser i EØS-området? Se CRPD artikkel 3, 18, 19 og 20.

Hva med omsorgsstønad fra kommune A mens man oppholder seg i kommune B? Hvis kommune A er kjent med at vedkommende oppholder seg i f.eks. en uke eller en måned i kommune B, kan omsorgsstønaden reduseres? Vil brukeren da være nødt til å søke omsorgsstønad fra kommune B for den aktuelle perioden (noe som i praksis neppe blir gjort, og som vil være tungvint hvis det blir gjort)? Heller ikke her har dette kommet helt på spissen hos oss, så vidt kjent.

Med hilsen

Karin Müller Mikaelsen (e.f.)
fylkeslege/underdirektør

Thomas Kleppe
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent